

the disciple, and of Indian South African socio-political history. It is a superb contribution to our national literature that surpasses previous scholarship on Indian South Africans.

Cornelius Thomas
University of Fort Hare, Alice

Jan Rabie, Prosapionier en Politieke Wegwyser.

J.C. Kannemeyer. Tafelberg. 2004. 532 pp. ISBN 0-624-04243-X.

J.C. Kannemeyer het teen hierdie tyd 'n unieke plek in die Afrikaanse letterkunde – naas sy belangrike literatuurhistoriese werk, ook as die biograaf van vyf van die belangrikste Afrikaanse outeurs: Opperman, Langenhoven, Leipoldt en Uys Krige, en nou ook Jan Rabie. Dis byna voor die hand liggend dat die Jan Rabie-biografie vir die biograaf meer slaggate opgelewer het as enige van die ander.

Want Rabie is 'n verwickelder figuur as wat op die oog af mag lyk. In die "motto", 'n aanhaling van wat Jakes Gerwel in *Oggendblad* geskryf het, word die onderskeid gemaak tussen werke met "literêre afgerondeheid" en "skrywerskappe soos dié van Jan Rabie" as "betekenisvolle groeipunte in die ontwikkeling van ons nasionale literatuur"; en dit is 'n geldige onderskeid. As vernuwend en verruimende "skrywerskap" was Rabie se invloed enorm: as hartstogtelike, trotse Afrikaanse patriot wat apartheid se mensonterende ongeregtighede teenoor veral bruin Afrikaanssprekendes nie kon verdra nie, as politieke padwyser wat voor spel het dat Afrikaans die rekening vir die stommiteite van apartheid sou kry, as pleitbesorger vir 'n ruim, grootse, allesinsluitende, gevarieerde Afrikaanse wêreld, as

kampvegter teen sensuur en vir vryheid, as politieke wegwyser, as veelberese Paryse Boheme, as geëngageerde skrywer en voorloper van die Beweging van Sestig, as liefhebber van seëls en wetenskapsfiksie en rooiwijn en die see en seekos, as geliefde en intense manmens in die twee-eenheid Jan-en-Jorie. Dit was maar opsommend en onvolledig sommige inhoude van sy invloed.

Hoe hierdie skrywerskap homself definieer, staan miskien die heel duidelikste in sy aangehaalde korrespondensie met ander skrywers: byvoorbeeld, met Opperman oor dié se swye nadat hy "prosas" vir publikasie in *Standpunte* voorgelê het; met Stephen le Roux [die skrywer Etienne Leroux] oor die aard van skrywerskap en die rol van "politiek", ens. 'n Keur uit Rabie se briewe, van dié aan lede van die Cobra-groep en "Vijftiger"-Nederlanders tot eietydse Afrikaanse skrywers kan miskien as opvolgpublikasie oorweeg word?

In hierdie skrywerskap van iemand wat die geestesklimaat van sy tyd help vorm het, is sy radikale vernuwing van *21*, die literêre voortrefflikheid van sy beste romans (*Mens-alleen* en *Die groot anders-maak*), die insigte in sy polemiese geskrifte (*Die evolusie van nasionalisme* en *Polemika*) uiteraard ingereken.

Vir die biograaf van belang is egter dat die verhouding tussen literêre werke en dié skrywerskap anders is, ook meer resent is én direkter betrokke by die nog bestaande literêre klimaat (selfs figure) én uiteraard by politieke ontwikkelinge in Suid-Afrika as by Opperman, Langenhoven, Leipoldt en Krige.

Voorts: Jan Rabie het om voor die hand liggende redes ikoonstatus in Afrikaans, die skrywer wat nooit die Hertzog- of enige ander groot literêre prys ontvang het nie, is by sy dood deur *Die Burger* in 'n hoofartikel gehuldig as een van Afrikaans se "mees

geliefde Grote". Jan-en-Jorie wat Katinka Heyns so voortreflik gedokumenteer het, was dekades lank in Groenpunt en later in Onrust die middelpunt van alle denkbare en ondenkbare gesprekke oor elke moontlike onderwerp.

Dus: sonder die voordeel van gegewens uit 'n jare lange besonke geskiedenis wat meestal 'n biograaf behoed teen oordeelsfoute, uit verwickelde verhoudings, uit heftige verskille, uit soms pynlike of onbekende situasies (Jan se verhouding met Ingrid Jonker; Jorie se rol in die vorming van die Jan-en-Jorie romantiek, die terugstuur, nie terugnéem nie, van Jan se laaste manuskrip deur die uitgewer) moes Kannemeyer in hierdie biografie vir die doel van sy "verhaal" keuses en konstruksies maak.

En dis presies hier waar die manier waarop Kannemeyer 'n biografie "vertel" die deurslag gee. Daar is biografieë waarin die leser ter wille van historiese korrektheid genoeë moet neem met stukke redelik droë geskiedskrywing – die nie so lank gelede verskene biografie van Gerrit Achterberg in Nederlands is 'n goeie voorbeeld van geskiedskrywing wat nie oral as verhaal so vlot lees nie. Oor Kannemeyer se vertelhouing teenoor sy stof kan die leser hom maar op sy woord neem as hy onder aan die titel, Jan Rabie reeds byvoeg: Prosa-pionier en Politieke Wegwyser. Dis die vertelhouing, dis die oordeel, selfs bewondering, wat sy keuses bepaal, wat bepaal watter aandag hy aan standpunte verleen; kortom, dit bepaal hoe hy Rabie se storie vertel.

Kannemeyer skeep aandag aan historiese feitelikheid nie af nie en selde is daar oordrewe aandag aan gegewens wat nie die storie van Jan Rabie vooruit help of beter belig nie. (Behalwe die publikasie van die foto van Ingrid Jonker in haar kis wat die aandag momenteel laat stol).

Die belangrikste is egter: John Kannemeyer se biografieë lees soos verhale, in

hierdie geval 'n verwickelde, eietydse verhaal, en dan ook boonop met die oortuigingskrag van uitstekend geskrewe verhale.

Abraham H. de Vries
Kaapstad

Willem Boshoff.

Ivan Vladislavić (Taxi-reeks 011).
David Krut Publishing. 2005. 127 pp.
ISBN 0-95848-601-8).

In sy *Dictionary of Perplexing English* beweer Willem Boshoff – of sal 'n mens in navolging van die kunstenaar self sê, Millew Ffohsob – dat daar "nonsens" en "bonsens" is afgelei van die Franse non sense en bon sense. Sonder opleiding in die skryfkuns, sê hy, kan daar met die beste wil in die wêreld slegs "nonsens" wees (4).

Wat sê mens hiervan in die lig van 'n kunstenaar wat sonder opleiding in die skryfkuns binne die omvang van sy visuele produksie SKRYF en volhard met sy liefdesverhouding met taal en woorde? Ivan Vladislavić is ook 'n skrywer, bekroond, en in *Taxiboek nommer 011* in die reeks van titels wat deur die Franse Instituut van Suid-Afrika en Pro Helvetia, die Kunsteraad van Switserland, geïnisieer is en deur David Krut gepubliseer is, skryf hy uitgebreid oor Boshoff se visuele interpretasies van te weet en nie te weet nie, van sin en onsin. Die boek verskaf 'n omvattende oorsig van die kunstenaar se volledige oeuvre tot op datum, insluitende sy belangrike en ander geselekteerde uitstallings.

Vladislavić neem die leser op sowel 'n biografiese reis deur die lewe van Boshoff as op 'n interpretatiewe tog in terme van die ontwikkeling van sy loopbaan as kunstenaar. Gebore in 1951 in Vereeniging, Suid-